

Alkoholizem pa ni le pravo pijančevanje, t. j. brezmejno uživanje teh pijač, marveč tudi redno — vsakdanje manjše pitje, in neki zdravnik celo trdi, da je človek pri vsakdanjem uživanju pol litra močnega vina — pijanec ali, lepše povedano — alkoholik, četudi ne izgubi zavedenosti in se mu pijanost sploh ne pozna.

Prej imenovane pijače pa nastajajo največini iz vsakovrstnih sadežev, ki so več ali manj sladki. Iz tega sladkorja nastane potem vrenja — alkohol (špirit). Samo v likerjih se ne nahaja prav nič naravnega, marveč jih ljudje izdelujejo po raznih receptih večinoma iz sladkorja in špirta, ki ga kupijo v prodajalnici.

Vendar pa moram resnici na ljubo izdati, da se pogosto tudi vino ponareja; pripravljajo se namreč iz različnih, zdravju jako škodljivih snovi.

Da je bilo potrebno tu navedeno nekoliko razložiti, naj dokažeta sledeča dogodka:

Pred dobrim pol letom pride mati k nekemu gospodu — pa ne zdravniku — in ga poprosi sveta, kaj naj stori s svojim triletnim sinčkom, ki je dan za dnevom slabši, da si mu daje redno vsak dan po en »glažek« — žganja.

Ko dotični gospod-neabstinent zasliši te besede, skoči s stola ter zakliče ubogi nevedni materi: »Vi sami ste krivi bolezni svojega otroka! Ne dajate mu več strupenega žganja uživati, marveč mnogo mleka, in otrok bo ozdravel.«

Pred par meseci pa pride k podpisane mu nadučitelju oče — žganjepivec zaradi otrokovih šolskih zamud. Privedel ga je oče v šolo, ker otrok sam ni hotel iti. Hitro zapazim, kako sta bila oba zamenjana, bledih — upadlih lic in motnega izraza v očeh. Par mesecev pozneje sem že opazil, da se ubogemu devetletnemu otroku tresejo tudi roke. V razredu je bil najslabši učenec.

Ko tako opazujem ubogega otroka, opozorim očeta, rekoč: »Mož, vi dajete sinu žganja piti. To ni prav!« Oče odkritosrčno pritrdi mojim prvim besedam in pristavi: »Dajem mu pa le »naturalšnops«, kakršnega sem doma sam skuhal brez špirta, iz botege (prodajalnice) kupljenega. Dam mu tudi zato, ker me vedno prosi zanj. Sploh ne verjamem, da bi tak »šnops« kaj škodoval — mi tiho pove — »zakaj veste, gospod, če se jaz »naturalšnops« kak večer kaj več napijem, sem drugo jutro popolnoma zdrav, po žganju iz prodajalnice pa me ves dan boli glava.«

Prizadeval sem se, izbiti mu te popolnoma napačne misli iz glave, toda obstal je pri svojem prepričanju; le toliko je obljubil, da odslej ne bom več dajal otroku tudi »naturalšnops« piti. Ali prepričan sem, da tudi te obljube ne drži; zakaj pijanec nima nobene trdne volje.

2. Kako deluje alkohol?

Z opojno pijačo prihaja v želodec skoraj sam — alkohol, ker take pijače imajo jako malo redilnih snovi in še te se večinoma porazgubijo po telesu.

Med tem pa, ko se redilne snovi naše dobre hrane s pomočjo želodčnih sokov v kratkem izpreme v kri, ostane alkohol neizpremenjen in kot tak pride skozi kožico, pomešan s krvjo, v male in potem v večje žile najprej v jetra in srce, potem v pljuča in nazaj v srce, odkoder prodira dalje po žili odvodnici po vsem telesu, posebno v možgane, koder prodira do notranjih živčnih tknin in jih uničuje, zaradi česar postanejo pijanci pogostoma bolni na umu. Dobijo pa tudi vodenico in zlatenico ter mnogokrat umrjejo za srčno kapjo.

Visoki dež. odbor vojvodinje Kranjske nam v svojem dopisu »Proti razširjanju bolezni na umu« (v Ljubljani, dne 29. aprila 1914, števil. 5688, za deželnega glavarja: dr. Zajec) poroča, da je bilo na Kranjskem v deželnih zavodih koncem leta 1880, ostalo 75 umobolnih, koncem leta 1913, pa 240. Kot vzroke duševnih bolezni naveda na drugem mestu: alkoholizem.

Čitam to-le: Zloraba alkohola. Trajno nezmerno uživanje opojnih pijač škoduje z zastrupljenjem ne samo telesnemu, ampak tudi duševnemu zdravju. Pri mnogih osebah pa škoduje alkohol tudi v malih merah uživan, tako da tudi zmerni pivci niso vselej brez nevarnosti. Vsi pivci so izpostavljeni nevarnosti, da ali nanaglo zblaznijo (znorijo), ali pa počasi na umu opešajo (izguba spomina, oslabljenje volje, razuma, sprijenja značaja, počasi se pojavljajoča bebovost). Posebno usodopolno pa še malo znano je dejstvo, da se pijančevanje in strast do pitja ne samo na otroke prenaša, ampak da se zarod še na drug način oškoduje. Neredko so otroci pivcev telesno slabotni in duševno malo vredni; najbolj v nevarnosti so otroci staršev, ki so pijanci. Pri mnogih bebelih in umobolnih je edini vzrok njih trpljenja pitje staršev. Zato naj se z vsemi sredstvi

pobija alkoholizem! Priporoča se zlasti zmernost v pijači, ali kar je najbolje:

3. Abstinenca.

V novejšem času pada človeštvo vedno nižje. Strasti so se razpasle kot še nikoli doslej, in zaradi tega trpijo mnogi ljudje na raznih boleznih, katerih glavni vzrok je — alkoholizem, kakor smo spoznali v prejšnjem odstavku, ter ga zato z vso upravičenostjo lahko imenujemo najhujšega sovražnika človeštva.

Milijoni žen in otrok nimajo zaradi pijače mož potrebnega živeža ne potrebne obleke in ne izobrazbe.

Tudi ne more nihče izmed nas reči: »Kaj me briga to, saj nisem pijanec!« Prijatelj, tudi tvoja volja naj bo, boriti se zoper alkoholizem; zakaj zavarovan nisi proti njemu niti ti. Le poslušaj! Ali ni že mnogoter pijani voznik prevrget ali povozil premnogo treznih ljudi? Železniškemu strojevodji sploh ni treba prave pijanosti; samo par vrčkov piva zadostuje, da v nepričakovanem slučaju prime za nepravil ročaj, in mrtev si ti in mnogo drugih.

Zato se ni čuditi, da so se žrtvovali mnogi plemeniti možje in žene v naši domači deželi, pa tudi po širnem svetu, ki so se prostovoljno odpovedali vsakršnemu uživanju alkoholnih pijač ter postali tako zdržniki — po tuje abstinenti. Stori so to iz edinega vzroka, da s tem dokažejo premnogim nasprotnikom, kako lahko in dobro bi izhajalo človeštvo brez uživanja opojnih pijač. Nad 30 milijonov kron se letno zapije na Kranjskem! — Mi abstinenti nikakor nočemo, da bi postali vsi ljudje naenkrat tudi zdržniki; jako bi bili zadovoljni, ko bi ljudstvo vsaj trezno uživalo alkohol. Recimo, da prihranimo le polovico zapitega zneska, koliko dobrega bi se lahko napravilo s 15 milijoni! Poleg tega bi tudi gostilničarji in vino-rejci izhajali prav dobro, če bi se obenem nastopalo z najstrožjimi naredbami proti ponarejenim pijačam.

Omeniti moram še, da nekateri ljudje z vso odločnostjo trdijo, da ne bi na mrazu mogli delati, če ne bi užili kaj slivovca. Tem nasproti stavim za zgled Nansen, ki je prepotoval severne ledenice dežele v Evropi, ne da bi bil poskusil le kapljice alkohola.

Pijanec je velik siromak — zastrupljenec. Da se pijanci izpreobrnejo, imajo po drugih deželah posebna zdravilišča (sanatorije), za naše pa velja: »Pustite odločno vsako opojno pijačo in — ozdravljeni boste!«

V Švici je 400 duhovnikov in nad 150 zdravnikov — abstinentov.

V evropskih severnih mrzlih deželah, te so: Dansko, Švedsko, Norveško, Irsko in Finlandija, kjer se je še pred dobrimi 80. leti popilo mnogo več žganja, kot danes pri nas, ne najdeš skoraj nobenega pijanca več.

Posledica tega je, da v zadnjih letih ni tam nobenih prepričkov, pobojev in prav malo števil drugih zločinov; kmet pa je izobražen in bogat.

Pred par dnevi je izdal ruski car Nikolaj II., ki je sam — abstinent, ostro prepoved svojim vojakom proti pijančevanju.

4. Naša šolarska abstinenca.

Še pred mojim dohodom v lepo Trnovo so začeli č. gospodje katehetje naše učence navajati k abstinenici po znanem mnenju protialkoholnega časnika »Zlate dobe« — ki se dobi v Ljubljani za majhen znesek 3 K — in se glasi: »Otrokom škoduje alkohol v vsaki, tudi najmanjši množini. Otroci bi morali biti vsi abstinentje. Vsi zdravniki so edini v tem, da bi se pod 16. letom ne smela uživati nobena opojna pijača!«

Vse učiteljstvo naše deške ljudske šole se je z vnmom zavzelo za to plemenito misel: odvaditi otroke uživanja alkohola.

To storimo v soglasju s č. gg. katehetoma in zlasti s preč. g. dr. J. M. Kržišnikom, dekanom in krajnim šolskim nadzornikom.

Naš boj velja v korist Vašim ljublim otrokom, predragi starši!

Ta boj se vrši sledeče: 1. poučimo učence o strašni škodljivosti alkohola, kar jim pokažemo s posebno sliko; 2. jim povemo, koliko mladih junakov-abstinentov se nahaja že po svetu; 3. jih navdušujemo, da naj posnemajo take junake tudi oni, ker ne bodo samo bolj zdravi, ampak tudi mnogo razumnejši; 4. vsak mesec, vsak teden in zlasti pred cerkvenimi shodi jih opominjamo na abstinenco; 5. vpišemo z zlato tinto učence, ki so se popolnoma zdrževali po eno leto vsakršne opojne pijače, tudi hruškovca — v »zlato knjigo« mladih junakov-abstinentov trnovske deške šole, katera knjiga se pokaže vsem gospodom, ki obiščejo našo šolo, in se bo pokazala tudi prevzvišenemu gospodu knezoškofu o priliki sv. birne.

Vas, predrage starše, pa prav lepo prosimo, da nas v tem plemenitem delu podpirate, obenem pa svoje šoli odrasle mladičeve pripravite do tega, da se radi vpišejo v »Sveto vojsko«, katere podružnico imamo tudi pri nas.

Mladičji se zglašijo za vstop pri tukajšnji č. duhovščini ali pri podpisancu.

Posebno prosim preskrbne matere, naj nikar ne posnemajo one nespametnice, ki sem o njej pozvedel, da je dajala otroku redno žganja piti. Verjemite mi, predrage matere, da abstinenca nikomur nič ne škodi, kar lahko dokažem iz svojega lastnega življenja, dalje iz življenja svoje družine in premnogih otrok — abstinentov.

Posebno lep zgled abstinenca nam daje na Ruskem v vasi Misur (okraj Tersk) živeči 142letni Kavdin Elojew. Bil je trikrat oženjen ter je še vedno čvrst. Njegov najmlajši sin je dosegel že lepo starost 82 let. Oče Kavdin Elojew ni užival nikdar opojnih pijač.

Ako pa katera izmed cenjenih mater misli, da bi bilo za njenega sinčka dobro »použiti« kaj malega alkohola, tej svetujem, da se obrne zaupno do g. zdravnika in se ravna po njegovem nasvetu.

Sklep.

Še eno mi je pri srcu!

Pogostoma se mi je že pripetilo, da so se mladičji in gospodje, ki sem jih bil prosil k vstopu v »Sveto vojsko«, izgovarjali s tem, da so oni sicer trezniki, ali v društvo nečejo, ker bi bili potem vezani itd.

K temu pripominjam: Boj proti alkoholizmu je hud, jako hud; zato bomo mogli le v združenju kaj doseči, kar dokaže zgodovina: V nobeni državi na svetu ni vlada sama od sebe omejila pijančevanja, dokler ni bila v to prisiljena po abstinentnih društvi. Tako se je godilo posebno po severnih evropskih deželah.

Zato le vsi, ki Vam je na srcu iztreženje našega slovenskega naroda, v »Sveto vojsko«, za katero plačate letnih borih 20 vinarjev.

Ve, matere, pa sklenite z veseljem in z vso silo podpirati našo šolarsko abstinenco, od katere pričakujemo obilo božjega blagoslova!

Avstrijsko trgovsko šolstvo.

V naslednjem podamo kartek pregled trgovskega šolstva, kakor ga na podlagi uradnih podatkov prinaša »Wiener Ztg.« z dne 14. febr. 1914. Prvo so visoke trgovske šole, h katerim se prišteva eksportna akademija na Dunaju, višja trgovska šola »Revolte« v Trstu, visokošolska tečaja na Dunaju in v Pragi in kurzi za absolvirane srednješolce. Vseh teh visokih trgovskih šol je bilo v šolskem letu 1913/14 skupno 21. Obiskovalo jih je 2385 dijakov in 14 dijakinj. Po jeziku so visoke trgovske šole: nemške 13, češke 5, poljske 2, laška 1.

Srednjih trgovskih šol je že nekaj več, posebno pa je število učencev na teh zavodih precej veliko. Skupno imamo 25 takih srednjih trgovskih akademij, ki jih je posečalo v preteklem šolskem letu 7877 dijakov in 379 dijakinj. Po narodnosti se te šole razdele tako-le: 13 nemških, 8 čeških, 2 poljski in 2 laški. Kakor visokih tako tudi od srednjih trgovskih šol ni nobene s slovenskim učnim jezikom.

Nato pridejo dvorazredne nižje trgovske šole, ki jih je bilo v minulem letu skupno 128. Jako značilno je za te šole, da imajo malo dijakov, a dosti dijakinj. Vseh obiskovalcev moškega spola je v teh 128 dvorazrednih trgovskih šolah komaj 519, deklet pa 664. Dekleta s to šolo namreč dobijo razne manjše službe po pisarnicah, trgovinah, bankah itd. Po narodnosti so te šole razdeljene sledeče: 69 je nemških, 38 čeških, 9 poljskih, 4 laške, 4 hrvatske, 3 slovenske in 1 rusinska. Naše tri slovenske šole so imele 160 dijakov in 22 dijakinj, tako da pri nas prevladuje še vedno moški naraščaj, drugod pa skoro nikjer. V štirih laških šolah n. pr. je komaj 53 dečkov, a 218 deklet.

Poleg teh rednih trgovskih šol imamo še lepo število strokovnih trgovskih tečajev, ki se ravno po krajevnih razmerah in nimajo enotnega učnega načrta. Vseh teh tečajev je bilo odprtih 45, obiskovalo jih je 4131 moških in 1231 žensk. Z ozirom na narodnost so ti tečaji razdeljeni sledeče: 28 je nemških, 8 čeških, 6 poljskih, 2 laška in 1 slovenski. Ti trgovski tečaji so jako raznovrstni, in učna doba kakor tudi smoter se ravna čisto po krajevnih potrebah.

Ob koncu naj omenimo še trgovske nadaljevalne šole za vajence, ki so že v trgovinah. Teh šol imamo skupno 158. Obiskovalo jih je 16.825 trgovskih vajencev in 1803 dekleta. Nemci imajo teh tr-

govsko-nadaljevalnih šol 81, Čehi 60, Poljaki 10, Lahi 3, Hrvatje 3 in Slovenci 1.

Iz teh podatkov se vidi, da je naše trgovsko šolstvo res prav šibko.

Eno je treba zabičiti naši mladini, ki se misli posvetiti trgovski stroki, prav posebno v glavo. Naj že študira, kjer hoče dokler nimamo svojih šol, a uči naj se temeljito jezikov. Absolutno pa je napačno, ako se kdo iz tega ali onega vzroka ogiblje laškega jezika. Ako hočejo naši mladičji napredovati, morajo biti v vsakem pogledu bolj zmogni, kot so njih drugorodni konkurentje.

Književnost.

Ganglove drame na hrvatskem odru v Zagrebu. Iz Zagreba poročajo »Slovenskemu Narodu«: Intendanca kraljevega zem. hrvatskega gledališča v Zagrebu, ki tudi v tem burnem času nemoteno vrši svojo kulturno nalogo, je sprejela najnovejša dramatična dela slovenskega pisatelja E. Gangla, in sicer dramo v treh dejanjih »Katka Poljakova« in trilogijo »Dolina solz« (t. j. 1. igra »Dva svetova«, II. drama »Dedščina«, III. tragedija »Trpina«). — Najprej se na hrvatskem odru uprizori »Katka Poljakova«.

Zgodovinska učna knjiga za ljudske šole. Tekom oktobra t. l. izide knjižica »Zgodovinski zapiski za obče ljudske šole. Za domače ponavljanje učencem spisal Josip Brinar, ravnatelj v Postojni.« Cena vezani knjigi: 90 vin. — Naroča se pri založniku: Maks Šeber, tiskarnar v Postojni. — Šolskim vodstvom, ozir. krajnim šolskim svetom se pri večjem naročilu pridene za vsakih 10 izvodov en izvod zastojni. — »Zgodovinski zapiski« so prva učna knjiga slovenska, ki že prinaša podatke o sedanji evropski vojni. Dasi pravi Latinec, da »inter arma silent Musae«, je vendar pričujoča »Zgodovina« poleg »Slovnice« že druga učna knjiga, ki jo je dokončal ravnatelj Brinar kot črnovojnik v vojaški suknji.

Popotnik objavlja v 10. letošnji številki to-le vsebino: 1. K vstopu v službo. (Pismo našim mladim prijateljem: učiteljem-začetnikom). 2. H. Scharelmann. — Pav. Flere: Dnevnik v službi spisovnega pouka. 3. Miro Šijanec, Maribor: Jezikovni pouk in dušeslovje. (Dalje.) 4. Evgen Sajovic: Učna osnova in inštrukcija za pouk telovadbe in odredba o prirejanju mladinskih iger na gimnazijah (vseh tipov) in na realnih šolah. 5. Razgled: Časopisni vpogled. — Pedagoški paberki. — Šolske in učiteljske vesti. — Razne vesti. — Mala poročila.

Srednješolske vesti.

Češka gimnazija na Dunaju. Po drugih listih smo bili priobčili tudi mi, da otvorijo na Dunaju češko gimnazijo. Sedaj pa javljajo listi, da je drž. poslanec Reinössl izjavil na nekem krščaško-socialnem zborovanju na Dunaju, da je dobil od oblasti zagotovilo, da o kakem takem dovoljenju v sedanjih časih sploh ne more biti govora.

Predčasno pripuščenje k zrelostnim izpitom. Z ozirom na sedanje izredne razmere je ministrstvo za uk in bogočastje izdalo v odloku na deželne šolske oblasti izjemne določbe za predčasno pripuščenje k zrelostnim izpitom onih srednješolskih dijakov, ki so pozvani v vojaško službo. — Dijaki višjega razreda, ki so za tekočo šolsko leto vpisani na popolni javni srednji šoli ali taki, ki ima pravico javnosti, se smejo na njih prošnjo takoj pripuščiti k zrelostnemu izpitu, če dokažejo, da so bili na naboru rojenih 1. 1894. potrjeni k vojakom, da so vstopili ali da imajo vstopiti v aktivno službo ali pa da so dopolnili 18. leto in da so se po konstataciji usposobljenosti prijavili in da bodo po dobrem izidu zrelostnega izpita pozvani v aktivno službo. Takim dijakom 8. gimnazijskega, oziroma 7. razreda realke bodo vojaške oblasti po potrebi dovoljevale potrebni dopust, da morejo položiti izpit. — Na teh zrelostnih izpitih, ki se bodo vršili čim prej po predstavljanju kandidatov, se bo največ polagalo na splošno kulturo; ne bo se torej vpraševalo o stvarih, ki zahtevajo pripravljenost spomina, a onim dijakom, ki bodo izkazali nedvomno zrelost za višje študije, se bodo dovoljevale še druge obširne olajšave. — Te določbe sicer ne veljajo za eksterniste, a če so potrjeni k vojakom in če imajo vse druge predpogoje, se tudi oni takoj pripuste k zrelostnemu izpitu. — Oni kandidatje, ki so v zadnjem zasedanju zrelostnih izpitov prekinili izpit ali ki imajo ponoviti izpit po šestih mesecih, se smejo takoj pripustiti k novi skušnji. — Za one dijake, ki zaradi vojne ne morejo položiti izpita na svojem zavodu, se odredijo druge določbe. — Di-